

تفسیر آیه دوازدهم

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا و
لَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا
اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ.

ترجمه:

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از بسیاری از گمانها بپرهیزید، بعضی از گمانها گناه است؛ و تجسس نکنید؛ و بعضی از شما بعضی دیگر را غیبت نکند، آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر خود را که مرده است بخورد؟، این امر برای شما ناخوشایند است؛ تقوای الهی پیشه کنید ، همانا خداوند توبه پذیر و مهربان است.

شرح:

این آیه کریمه نیز، مانند آیه یازدهم، در صدد بیان ریشه های ناهنجاری های موجود در جامعه است و برخی دیگر از عوامل ایجاد اختلاف و نزاع میان مردم را بیان می کند و مسلمانان از ارتکاب آنها بیم می دهد. این عوامل عبارتند از : بدگمانی و

سوء ظنّ به دیگران، تجسس در امور خصوصی مردم، و غیبت کردن.

خطرات سوء ظنّ

بدگمانی در بسیاری از اوقات، به تنش و درگیری میان افراد جامعه می انجامد. همچنین، بسیاری از نزاع های خانوادگی و دعوای میان مردم، ناشی از سوء ظنّ بیجا نسبت به گفتار یا کردار یکدیگر است.

از اینرو، خدای بزرگ در این آیه شریفه قرآن ، مسلمانان را به پرهیز از بدگمانی های بی دلیل فرا می خواند، و برخی از گمان ها را گناه می شمارد.

شیخ کلینی در کتاب شریف "الکافی" از امیر مؤمنان (ع) روایت می کند که فرمود:

ضع أمر أخیک علی أحسنه، حتّی یأتیک ما یقلبک منه، و لاتظنّ بکلمة خرجت من أخیک سوءاً و أنت تجد لها فی الخیر محملاً.

یعنی: کار برادر دینی خود را بر بهترین وجه ممکن حمل کن، مگر اینکه دلیلی بر خلاف آن بیابی؛ و به سخنی که از برادرت صادر می شود بدگمان مباش، در حالی که می توانی توجیه مناسبی برای آن بیابی.

تجسس

"تجسس" به معنای جستجو و تحقیق در امور خصوصی اشخاص است که مایل نیستند آن امور، آشکار شود، و نوعاً هدف از آن، زیان رساندن به آن افراد است. مثال آن، همین آیه شریفه است که از تجسس در امور شخصی دیگران، نهی می فرماید.

در مقابل آن، کلمه "تحسس" قرار دارد که به معنای جستجو در اموری است که مطلوب می باشد و هدف از آن نیز، خیر است. مانند این آیه شریفه که می فرماید:

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَبْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَبْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ. (سوره يوسف، آیه 87).

یعنی: (یعقوب به فرزندان خود فرمود:) پسرانم! بروید، و از یوسف و برادرش جستجو کنید؛ و از رحمت خدا نا امید نشوید؛ که تنها گروه کافران، از رحمت خدا ناامید می شوند.

در این شریفه، "تحسس" عبارت است از جستجو به منظور یافتن فردی که مفقود شده است.

بنا بر این، تجسس که در آیه دوازدهم از سوره حجات مطرح گردیده است، امری ناخوشایند است و خداوند بزرگ، مسلمانان را از آن نهی فرموده است.

زشتی غیبت

چنانکه ملاحظه فرمودید، خدای بزرگ در این آیه شریفه، غیبت را با شدت بیشتر مورد نکوهش قرار می دهد و مسلمانان را از ارتکاب آن منع می فرماید.

در پایان نیز، با تشبیه غیبت یک شخص به خوردن گوشت او، در صدد برانگیختن انزجار و تنفر مردم نسبت به این گناه کبیره است.

از اینرو، پیامبر گرامی اسلام نیز در حدیثی شریف، غیبت را به بیماری خوره تشبیه می کند و چنین می فرماید:

الغیبة أسرع في دين الرجل المسلم من الأكلة في جوفه.

یعنی: خسارت غیبت برای دین یک انسان، سریعتر است از خسارت بیماری خوره در بدن او.

یعنی همانگونه که مرض آكله بدن یک انسان را تباه می کند، غیبت با سرعت بیشتر، دین او را نابود می نماید.

تجسم اعمال

نکته ای که در این آیه شریفه نهفته است این است که قرآن مجید به حقیقتی مهم اشاره می کند، که در اصطلاح دانشمندان ، به عنوان تجسم اعمال معروف است.

توضیح اینکه : اعمال و رفتاری که انسان در این عالم طبیعت انجام می دهد، در عالم مثال و ملکوت، دارای شکل و شمایلی متناسب با نوع آن گفتار یا رفتار است. عمل زیبا و سخن زیبا، در عالم معنا، صورتی زیبا را متبلور می سازد، و عملکرد زشت و گناه، شکل و صورتی ناخوشایند و آزار دهنده را به تصویر می کشد.

بر مبنای این واقعیت، نمازها، روزه ها، زکات ها، خدمت به مردم، و دیگر کارهای شایسته، در عالم ملکوت که باطن این عالم است، به صورت هایی زیبا مصور می شوند و بهشتی دلربا و عالمی دلپذیر را برای او رقم می زنند.

در مقابل، دروغ، غیبت، تهمت، آزار رساندن به مردم، و دیگر کارهای ناروا، به صورت هایی انزجار آورده و نا مطبوع جلوه می کنند و جهنمی از عذاب را به وجود می آوردند.

بنا بر این، غیبت کردن از دیدگاه معیارهای این جهان طبیعی، بیان الفاظی است که یک فرد را ناراحت و ناراضی می نماید،

أما از منظر عالم معنا و ملکوت، به صورت یک عمل شنیع، یعنی پاره پاره کردن پیکر آن فرد و خوردن گوشت او، جلوه گر می شود.

آیات دیگری نظیر این آیه در قرآن مجید یافت می شود، که به عنوان نمونه، به آیه دهم از سوره نساء، اشاره می کنیم:

**إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا
وَيَصِلُونَ سَعِيرًا.**

یعنی: آنان که اموال یتیمان را از روی ظلم و ستم می خورند، همانا آتش را به درون شکم خود می بلعند، و به زودی در شعله های دوزخ می سوزند.

در این آیه نیز، خوردن مال یتیم، از منظر عالم ملکوت، عبارت است از بلعیدن شعله های آتش دوزخ.
